

**DET KGL.
BIBLIOTEK**
Royal Danish Library

Bidrag til levendekultur.kb.dk

Her kan du indtaste direkte i dokumentet og sende det via e-mail til Dansk Folkemindesamling ved Det Kgl. Bibliotek. Du kan også printe dokumentet, skrive dine svar i dokumentet, og enten scanne og sende det via e-mail til levendekultur@kb.dk eller sende det med post til Dansk Folkemindesamling ved Det Kgl. Bibliotek.

Du skal sende det til:

e-mail: levendekultur@kb.dk

Att. Maria Lanng

Projektmedarbejder

Dansk Folkemindesamling

Nationalsamlingsafdelingen 1

Det Kgl. Bibliotek

Søren Kierkegaards Plads 1

DK-1221 København K

Kontaktinformation

Dit fulde navn Trine Bendix Knudsen

Din e-mailadresse tbk@dfs.dk

Evt. telefonnummer 33151466

Overskriften på dit eksempel på levende kultur

Hvad omhandler dit eksempel på levende kultur? Hvordan omtales det i daglig tale? Teksten du skriver, kommer til at figurere som overskrift for dit bidrag. Sørg for at overskriften er helt, som du vil have den.

Folkeoplysning

Kort indledende beskrivelse

(max. 50 ord) Beskriv dit eksempel på levende kultur i et par helt overordnede sætninger. Teksten kommer til at stå som underoverskrift på dit bidrag.

Folkeoplysning bruges i dagens Danmark som et paraplybegreb, der inkluderer tidligere anvendte begreber som almueoplysning, arbejderoplysning, aftenskoleundervisning, fritidsundervisning og flere andre begreber, og som er fælles om følgende definition:

- **Folkeoplysning bruges om aktiviteter, der har et oplysningselement og en non-formel karakter.**
- **Folkeoplysning indgår i en demokratisk ramme i form af en forening eller selvejende institution.**
- **Folkeoplysning retter sig primært mod voksne, der deltager frivilligt og selv vælger emne og aktivitet.**

Folkeoplysning er en non-profit aktivitet.

Hvordan udøves det i dag?

(50-400 ord) Beskriv dit eksempel på levende kultur, som det ser ud i dag: Hvad er det, og hvordan gør man? Er der flere måder at gøre det på? Er der bestemte årsager til, hvorfor man gør det? Bestemte tidspunkter? Hvem er man sammen med? Skal man bruge bestemte ting, værktøj eller instrumenter?

Folkeoplysning er læring, der foregår på en ikke-formel eller uformel måde. Det kan være på kurser eller andre undervisningsforløb, debatarrangementer eller som led i en aktivitet. Konkrete eksempler er aftenskolekurser, højskoleophold, amatørteater, kor eller lokalradio.

Folkeoplysningen er en dynamisk størrelse og i bestandig udvikling, oftest afspejlende det samfund, som den fungerer i og konstant opmærksom på nye behov og interesser hos deltagerne.

Nye formidlingsformer dukker hele tiden op ligesom nye samværsformer gør det, og på den måde reflekteres samfundsudviklingen gennem folkeoplysningen, og folkeoplysningen kan – når den er skarpest og mest kontant – være med til at sætte nye dagsordener i samfundsdebatten. Det engagement, som flere folkeoplysende organisationer og foreninger har vist i flygtningedebatten er et aktuelt eksempel på denne evne og vilje. Her formidles engagement og stillingtagen videre til andre.

Deltagerbetaling indgår som en naturlig del af det folkeoplysende tilbud. Dertil kommer den offentlige støtte – enten kommunal eller statslig.

De fysiske rammer varierer alt efter om det er aftenskole, højskole, amatørkultur eller andet. Men det er den grundlæggende idé, at folkeoplysningen bygger på den enkelte deltagers lyst til at deltage aktivt, til at blive klogere og til at være en del af et folkeoplysende fællesskab.

De folkeoplysende organisationer og foreninger har ligeledes det fællestræk, at de hver især formulerer de krav, som de stiller til deres undervisere, ledere og instruktører. "Det levende ord" og "samtalen" er fortsat udgangspunktet, men moderne undervisnings- og aktivtets former er for længst inkorporeret i aktiviteterne.

Folkeoplysning er også deltagelse i festivaler og møder. Folkemødet på Bornholm kalder naturligt på deltagelse fra adskillige folkeoplysende organisationer, som får mulighed for at vise sig frem og vise, hvad de formår som arrangører af debatter, foredrag m.m.

Den globaliserede verden indgår ligeledes i dag i den danske folkeoplysning. Organisationerne deltager i internationalt arbejde i forlængelse af sine nationale aktiviteter, og undervisningen rækker ud til verden omkring os.

En særlig plads har det nordiske arbejde og engagement i folkeoplysningen, men gradvis er først Europa, siden resten af verden inddraget, og det internationale arbejde opfattes i dag som en del af folkeoplysningens opgave.

Historie og baggrund

(50-400 ord) Beskriv historie og baggrund. Gør man det samme i dag som tidligere? Beskriv også hvis udøvelse og formål har ændret sig.

I Danmark er det normalt at referere til N.F.S. Grundtvig (1783-1872) som den person, der står fadder til begrebet folkeoplysning. Men ordet blev brugt før Grundtvig trådte ind på scenen. Ifølge Dansk Ordbog, 2. udgave I-II fra 1859 var det den danske historiker Laurids Engelstoft (1774-1851), der introducerede begrebet folkeoplysning i Danmark. Første gang Engelstoft brugte begrebet var i et brev fra Göttingen den 26. april 1798, hvor han skrev om forholdene i de to tyske fyrstedømmer Weimar og Saxen-Gotha, at "med folkevelstanden står folkeoplysningen i nær forbindelse".

Med almueskoleloven af 1814 blev der åbnet mulighed for at oprette aftenskole for unge, der ønskede undervisning i regning og skrivning og "anden nyttig undervisning". Første gang, begrebet folkeoplysning blev brugt i offentlig sammenhæng, var sikkert i *Skanderborg Amtsavis og Avertissements Tidende* den 3. februar 1829, hvor folkeoplysning blev anvendt i omtalen af en søndagsskole, der blev stiftet i januar samme år.

Grundtvig var stærkt inspireret af Engelstoft, der i sit hovedværk *Tanker om Nationalopdragelsen* fra 1808 havde kritiseret oplysningstidens rationalismen for dens ensidige betoning af fornuft og forstand. Rationalismen havde ifølge Engelstoft ført til "den metafysiske nøgenhed, hvis livløse kulde aldrig formåede at varme ungdommens bryst for nogen grundsætning eller nogen ophøjet borgerdyd". Engelstoft fremhævede mennesket som et sanseligt væsen, hvis følelser og fantasi også skulle tilgodeses for at opdragelsen kunne få den ønskede virkning. På lignende vis fremhævede Grundtvig i 1824, "at lys uden varme er helvedes kval".

Grundtvig er især kendt som idemand bag den danske folkehøjskole, der fik stor betydning for udvikling af national identitet i Danmark. Den første folkehøjskole blev etableret i Slesvig i 1844, nærmere bestemt i Rødding. Da Slesvig blev indlemmet i Tyskland i 1864, blev Rødding Højskole flyttet over på den anden side af den nye grænse som Askov Højskole, der gennem mere end hundrede år blev den ledende højskole i Norden. Det var ikke kun i Danmark, der blev oprettet højskoler, I Norge blev den første oprettet i 1864, i Sverige i 1868 og i Finland i 1889. Folkeoplysning blev således et uhyre centralt begreb i Danmark og Norge – og folkbildning i Sverige og Finland.

Efter Grundloven i 1849 blev foreningen den institutionelle kerne i de folkelige, sociale massebevægelser, der for alvor begyndte at præge samfundsudviklingen i sidste tredjedel af 1800-tallet – det være sig skyttebevægelsen, bondebevægelsen, arbejderbevægelsen, kvindebevægelsen, afholdsbevægelsen, gymnastikbevægelsen m.fl. I den periode blev der oprettet et utal af foreninger, hvoraf mange havde folkeoplysning og undervisning på

programmet, bl.a. foredragsforeninger, sangforeninger, andelsforeninger, brugsforeninger, landboforeninger, husmoderforeninger, fagforeninger mv. I 1924 oprettede arbejderbevægelsen Arbejdernes Oplysningsforbund, AOF, i 1941 fulgte dannelsen af Dansk Folkeoplysnings Samråd, DFS, og i de første år efter Anden Verdenskrig oprettede både Venstre, Det Konservative Folkeparti og Det Radikale Venstre egne oplysningsforbund, hhv. LOF, FOF og FO. Også amatørkulturelle foreninger oprettedes i forbindelse med Danmarks besættelse og i tiden lige efter den tyske besættelse, f.eks. landsforeningen DATS (Dansk Amatørteater og Scenekunst). Flere oplysningsinitiativer fulgte i de følgende årtier.

Videreformidling og overlevering

(50-400 ord) Beskriv, hvordan den levende kultur gives videre til andre i dag. Er det fx gennem undervisning, foreningsarbejde eller festivaler? Beskriv også, hvordan det historisk set er blevet overleveret.

Folkeoplysningens facetter formidles ad mange veje og gennem mange foreninger og organisationer.

Centralt står Dansk Folkeoplysnings Samråd (DFS), som er paraplyorganisation for 35 medlemsorganisationer og således forener den danske folkeoplysning og dens formidlings- og udtryksformer.

DFS formidler den overordnede fortælling om folkeoplysning, medlemsorganisationerne giver deres selvstændige bud på formidlingen inden for netop deres særlige område. Det hører med, at aktiviteterne i idræts- og ungdomsorganisationerne fuldender billedet af det folkeoplysende Danmark.

Organisationerne og foreningerne er de bærende aktører i folkeoplysningen. Det er her aktiviteterne udgår fra, traditionerne fastholdes og videreudvikles i egne rammer i takt med de skiftende tider. Og udover de love og regler, som fastsættes af stat og kommuner, sættes næsten ingen begrænsninger for det folkeoplysende arbejde.

Som udgangspunkt indebærer det, at organisationsformerne er ret identiske, baseret på vedtægter, en valgt bestyrelse og et repræsentantskab. Internt formidler og videreudvikler organisationerne deres egne traditioner, f.eks. gennem landsmøder og almindelig erfaringsudveksling.

Den enkelte organisation forestår også rekruttering og efteruddannelse af sine undervisere.

Der sigtes og rammes bredt i folkeoplysningen, og *mangfoldighed* er derfor det mest præcise udtryk for de mange forskellige aktiviteter og formidlingsformer.

Folkeoplysningen er en levende kultur med læring og bevidstgørelse som de centrale elementer. Aktiviteterne er tilrettelagt med udgangspunkt i deltagernes behov og ønsker – hver sæson tilbydes viden og oplevelser indenfor mange områder, og deltagere vælger, hvad de vil følge – det gælder både for højskoleelever og for de deltagere, som ønsker at følge filosofiforelæsninger på Folkeuniversitetet, spille amatørskuespil i det lokale kulturhus eller genopfriske deres tyskkundskaber i aftenskolen.

Folkeoplysningen skaber *livskompetencer*, hvor deltageren får et sæt færdigheder og et sæt værdier at arbejde videre med som aktiv samfundsborger.

Folkeoplysningskulturen formidles og overleveres i dag på mange måder:

Gennem samtaler, arrangementer, programmer, seminarer, konferencer og på hjemmesider, Facebook og andre nyere udtryks- og formidlingsredskaber. Videreformidlingen er resultatet af et konkret, målrettet arbejde, hvor der fokuseres på folkeoplysningens centrale værdier, som bestandig betones, men også udfordres.

I modsætning til det formelle uddannelsessystem underviser folkeoplysningen ikke kun i fagene, men med fagene.

Hvad sker der fremover?

(50-200 ord) Hvordan ser fremtiden ud? Hvilke tiltag er der evt. sat i gang for, at den lever videre?

Folkeoplysningen er i øjeblikket klemmt i kampen om politisk og økonomisk bevågenhed. Et øget politisk pres for dokumentation af folkeoplysningens snævert økonomiske nytteværdi vil passe dårligt med sektorens bredere formål: at bibringe et sæt af værdier, færdigheder og et engagement, der sætter den enkelte i stand til at leve som myndig borger i et nutidigt, demokratisk samfund.

Der ligger en udfordring i at tiltrække nye målgrupper og i at fastholde de nuværende segmenter i et stadigt øget udbud af konkurrerende muligheder, både kommercielle, offentlige som f.eks. folkekirkens og folkebibliotekernes, og civilsamfundet i øvrigt.

Stadigt stigende deltagerbetaling gør det relevant at spørge, om folkeoplysningen også fremover kan være et tilbud åbent for alle.

Folkeoplysningen vil imidlertid også fremover kunne udgøre en ramme om menneskers møde om et fælles emne eller en fælles aktivitet. En ramme for fordybelse, det direkte møde, fællesskab, faglig begejstring og udfoldelsesrum uden entydige nytteformål.

De konkrete emner og aktiviteter vil også fremover ændre sig over tid, som en refleksion af deltagernes ønsker og behov på den ene side og på den anden side af undervisernes, instruktørernes og ledernes evner, muligheder og forståelse af de skiftende udfordringer. Folkeoplysningen kan være en del af løsningen på samfundsmæssige udfordringer som f.eks. stadig skiftende digitale fællesskaber, effektivitetskrav og stress.

For at imødekomme disse udfordringer vil folkeoplysningens i stigende grad skulle indgå i relevante partnerskaber og øge samarbejdsfladerne både lokalt og nationalt om væsentlige spørgsmål som f.eks. folkesundhed, amatørkultur, kulturel mangfoldighed, integration, historiebevidsthed, borgerinddragelse og anti-radikalisering. Også kulturaktiviteter på tværs af kunstarter vil være en vigtig del af folkeoplysningen.

Aktuelt gennemføres et omfattende forsøgs- og udviklingsarbejde i folkeoplysningen m.h.p. udvikling af det folkeoplysende arbejde, både lokalt, nationalt og i europæiske netværk. Den årligt tilbagevendende Aftenskolernes pris og udnævnelsen Årets Amatørkulturkommune er tiltag, der sætter fokus på nyskabelser i sektoren både i forhold til samarbejdsformer, tilrettelæggelsesformer og indholdet i de folkeoplysende aktiviteter. Priserne har til formål både at skabe bevågenhed hos politikerne og i den brede offentlighed og internt give inspiration til fortsat udvikling af sektoren.

Udøvere og dem, der kender det godt

Hvem er engageret i den levende kultur, du beskriver? Hvem eller hvilke udøvere kender til den? Er det særlige grupper? Og omtrent hvor mange er en del af det? Forekommer det i bestemte sociale sammenhænge?

Alle befolkningsgrupper deltager i folkeoplysende aktiviteter; alle aldersgrupper fra omkring 15 år uanset køn, uddannelsesmæssig baggrund, etnisk oprindelse, geografi og socialklasser. Aktiviteterne spænder fra enkeltarrangementer, som f.eks. foredrag, over ugekurser til lange ophold eller flerårig tilknytning som frivillig. Det er dog ikke alle befolkningsgrupper, der er lige repræsenteret eller deltager lige meget i den enkelte folkeoplysende aktivitet. Generelt er der en underrepræsentation af deltagere med anden etnisk oprindelse end dansk. I mange af skoleforeningernes aktiviteter vil der være en naturligt overvægt at unge, mens visse aktiviteter er rettet mod andre aldersgrupper. Andre steder vil der være en kønsmæssig overrepræsentation og i de aktiviteter, hvor deltagerbetalingen er høj, vil der typisk være en overrepræsentation af deltagere fra den økonomiske middelklasse.

På årsbasis har den samlede folkeoplysning ca. 1,8 mio. tilmeldinger til kortere eller længere aktiviteter.

Folkeoplysningen udøves i flere tusinde foreninger og skoler i hele landet. Knap 4.000 folkeoplysende foreninger eller skoler er organiseret i en af de 35 landsdækkende folkeoplysende organisationer, som er samlet under paraplyorganisationen Dansk Folkeoplysnings Samråd (DFS). Tæt beslægtet med aktiviteterne under DFS er det idebaserede børne- og ungdomsarbejde organiseret under DUF og det folkelige idrætsarbejde under DGI, DIF og Dansk Firmaidrætsforbund. De 35 landsdækkende folkeoplysende organisationer omfatter pr. 2018 fem store oplysningsforbund, syv skoleforeninger, seks kulturelle foreninger og 17 sagsorienterede foreninger:

Oplysningsforbund

AOF Danmark

Dansk Oplysningsforbund – DOF

FOF

Fora

LOF

Skoleforeninger

Daghøjskoleforeningen

Efterskoleforeningen

Folkehøjskolernes Forening i Danmark

Folkeuniversitetet

Frie Fagskoler

Produktionsskoleforeningen

Ungdomsskoleforeningen

Kulturelle foreninger

Dansk Amatør Orkester Samvirke

DATS – landsforeningen for dramatisk virksomhed

Folkekirkens Ungdomskor

Kulturhusene i Danmark

Sammenslutningen af Lokalarkiver

Sammenslutningen af Lokale Radio- og TV-stationer i Danmark

Sagsorienterede foreninger

Atlantsammenslutningen

COOP

Dansk Kvindesamfund

Demokrati i Europa

Europabevægelsen

FN-Forbundet

Folk og Sikkerhed

Folkevirke

Foreningen Norden

Fritid og Samfund

Grundtvigsk Forum

Grænseforeningen

Grøn Hverdag

Kvindernes U-lands Udvalg

Mellempøkeligt Samvirke

Netværket for økologisk folkeoplysning og praksis

Socialistisk Folkeoplysningsforbund

Henvisninger

Indsæt henvisninger til litteratur eller anden yderligere information om dit eksempel. Du kan også skrive webadresser til foreningers hjemmesider, youtube eller andre websteder.

Dansk Folkeoplysnings Samråds hjemmeside indeholder links til alle medlemsorganisationer og behandler forskellige emner og aktiviteter inden for folkeoplysningen: www.dfs.dk

Videncenter for Folkeoplysning (VIFO) dokumenterer og debatterer folkeoplysning: www.vifo.dk

Folkeoplysningens historie på 7 minutter: <https://www.youtube.com/watch?v=b7TWDSHojVM>

"Hvad er folkeoplysning". Fem film om folkeoplysning:

https://www.youtube.com/watch?v=OrgGC_3oV3E&list=PLjUI7LbHARXveTeOZ2RDRmiFgefO1DV-Z

Litteratur om folkeoplysning:

- **Ove Korsgaard: Kampen Om Lyset (Gyldendal 1998)**
- **Søren Eigaard, Harry Haue & Helge Larsen: Aftenskolens Historie i Danmark – folkeoplysning i 200 år (DFS 1987)**
- **Søren Eigaard (red.): Velfærd og Folkeoplysning (Syddansk Universitetsforlag 2002)**

Kategorier

UNESCO har opstillet fem kategorier over immateriel kulturarv. Hvilken eller hvilke kategori(er) falder dit eksempel indenfor? Kryds af i et eller flere felter.

x Mundtlige traditioner og udtryk

x Udøvelse af kunst

x Sociale praksisser ritualer og festivaler

x Viden og praksisser vedrørende naturen og universet

Traditionelt håndværk

Placering

Er dit eksempel tilknyttet særlige steder eller et specifikt geografisk område?

Folkeoplysning udøves i hele landet. Typisk i offentlige lokaler, men det kan også være i private.

Indsender af bidrag

Skriv den gruppe/forening /NGO/enkeltperson, der er afsender af dette bidrag.

Søren Eigaard, Anders Hind, Ove Korsgaard og Agnethe Nordentoft på vegne af Dansk Folkeoplysnings Samråd

Dato for indsendelse af bidrag

Har du kommentarer, spørgsmål, eller er du i tvivl angående indsendelse af bidrag, kontakt da venligst Dansk Folkemindesamling ved Det Kgl. Bibliotek.

Dansk Folkemindesamling forbeholder sig retten til at redigere bidragene og slette upassende indhold fra bidrag. Når du indsender bidraget giver du samtykke til, at Dansk Folkemindesamling må kontakte dig. Vi kan være interesseret i at spørge ind til dine svar eller foreslå evt. ændringer.

Når bidraget er godkendt af Dansk Folkemindesamling og lagt op på hjemmesiden, bliver teksten låst, så andre brugere ikke vil kunne ændre i bidraget. Ønsker du selv at tilføje eller ændre i teksten, kontakt da venligst Dansk Folkemindesamling.

Når du indsender bidraget, lover du, at du selv har forfattet teksten, har kopieret den fra en public domain-kilde eller en tilsvarende fri kilde eller har anden hjemmel til at indsende den. Anvend ikke materiale, som er beskyttet af andres ophavsret uden deres tilladelse.